

להתוודע

ולהגלות מחמדי התורה בכל דף בשי"ס

עבודה זרה דף בד

ולד פרה הנוגחת או הנרבעת

בעבודה זרה דף כ"ד. אמר מר, ישראל היו משמרין אותה משעה שנולדה. וניחוש דלמא רבעי לאמא כי הוה מעברה, דאמר רבא וולד הנוגחת אסורה, היא וולדה נגח, וולד הנרבעת אסורה, היא וולדה נרבעו. אימא ישראל היו משמרין אותה משעה שנוצרה.

- א -

ולד הנוגחת והנרבעת אסורה אפילו למאן דאמר עובר לאו ירך אמו

על ידי אמו, מבהמה שנגחה באונס. וכן מקשה בקובץ ביאורים שם (אות ל"ג). וראה השלמות והוספות א [ב]

אכן בספר נזר הקודש בתמורה דף כ"ח: (בסופו) כתב דאין כוונת התוס' לומר דאפילו למ"ד עובר לאו ירך אמו יש בזה נגיחה מצד העובר עצמו ולכן הוא פסול למזבח, כי אם נחשיב כאילו העובר עצמו נגח, הרי זו נגיחה באונס, ואינו נפסל בזה למזבח. אלא כוונתם הוא דאפילו למ"ד עובר לאו ירך אמו הוא חל על העובר כל דיני האם, וכשם שחל על האם חיוב מיתה ופסול קרבן, כך חל על העובר חיוב מיתה ופסול קרבן. שהרי יותר מזה מצינו בערכין דף ז'. דהאשה שיוצאת ליהרג אם היא מעוברת אין ממתניין לה עד שתלד אלא הורגין ולדה עמה משום דחד גופא היא, והיינו דחיוב מיתה שחל על האם חל על העובר, וא"כ הכי נמי בבהמה שנגחה, אותו הדין שחל על האם חל על הולד. אלא דמכל מקום יש הבדל בין אדם ובין בהמה, כי אשה מעוברת שחייבת מיתה, אם ילדה לפני שנהרגה, ודאי שאין על הולד חיוב מיתה, וזה מפני שעל ידי הלידה אשתני דינא ואישתני קטלא, אבל בבהמה נשאר עליו דין פסול קרבן גם אחרי שיצא העובר לאויר העולם, כי בלידת הבהמה אין לומר אשתני דינא אשתני קטלא.

ובקהלות יעקב בכתובות סי' י"ג מיישב דעת התוס' בדרך אחר, דהנה הר"ן בחולין דף נ"ח. (דף י"ט. מדפי הרי"ף) מביא דעת ר"ת (הנ"ל) שכתב דקיי"ל דעובר לאו ירך אמו, כי גם מה שולד הנוגחת והנרבעת אסורה הוא אפילו אם עובר לאו ירך אמו, וכתב דמה שאמרו בגיטין דף כ"ג: דאע"ג דאין עבד ושפחה מקבלין גט שחרור מיד רבם לעבד אחר, שפחה מעוברת מקבלת גט שחרור בשביל עוברת, משום דכגופה דמי, אין זה דוקא למאן דאמר עובר ירך אמו הוא, כי אפילו למ"ד עובר לאו ירך אמו יכולה לקבל גט לעוברת, משום דשייך בה ידה כידו, ע"כ.

ומבאר בקהלות יעקב דאע"ג דלמ"ד עובר לאו ירך אמו נחשבים האם והולד לשתי גופים, מכל מקום שייך בזה לומר ידה כידו להחשיב שהעובר קיבל השטר שחרור על ידי קבלת האם, שהרי בכל מקום שמצינו סברא זו

מצד הסברא נראה שהאיסור נוהג דוקא למ"ד עובר ירך אמו משום שנחשב כאחד מאבריה / למ"ד עובר לאו ירך אמו מדוע לא יחשב כבהמה שנגחה באונס / דיני התורה שחלין על האם חלין על הולד / כיון שחיות אחד משותף לאם ולולד מתייחס כל פעולה שנעשית באם כאילו נעשית גם בולד

- תוספות, תורת חיים, חלקת יואב, נזר הקודש, קהלות יעקב -

א. בתוס' בבבא קמא דף מ"ז. (ד"ה מאי) כתבו דמה שאומר רבא דולד הנרבעת או ולד הנוגחת אסור מפני שהיא וולדה נגחו והיא וולדה נרבעו, אינו אמור דוקא למאן דאמר עובר ירך אמו הוא, אלא דאפילו למ"ד עובר לאו ירך אמו נחשב שהיא וולדה נגחו והיא וולדה נרבעו, כי הולד עצמו נהנה מרביעה, והיא וולדה נגחו ונרבעו, ע"כ. ובתוס' בסנהדרין דף פ': (סד"ה עובר) כתבו בשם ר"ת דקיי"ל כמאן דאמר דעובר לאו ירך אמו, כי גם רבא שאומר דולד הנרבעת או ולד הנוגחת אסור מפני שהיא וולדה נגחו והיא וולדה נרבעו, אפשר שסובר דעובר לאו ירך אמו.

אמנם בתורת חיים בב"ק שם תמה מאוד על זה, שהרי אם עובר לאו ירך אמו נחשב הולד כבהמה בפני עצמה, והולד עצמו אין לו חלק בנגיחה זו שהרי הוא מונח מקופל במעי אמו, והולד אינו יודע כלום מן הנגיחה וגם אינו נהנה מן הרביעה כלום. בשלמא למאן דאמר עובר ירך אמו הוא כיון שהולד נחשב כאחד מאבריה הבהמה לכן אומרים דהיא וולדה נגחו והיא וולדה נרבעו כיון שהעובר הוא גוף אחד עם האם, ואין הפרש בין הולד לשאר אברי האם, אבל למאן דאמר עובר לאו ירך אמו, מדוע נאמר דהיא וולדה נגחו והיא וולדה נרבעו.

ובשו"ת חלקת יואב בקונטרס קבא דקושייתא (קושיא כ"ג) מקשה על דברי התוס' קצת בדרך אחר, דאם העובר נחשב כבהמה בפני עצמה שגם היא נגחה עם האם, מדוע יופסל העובר למזבח, הרי נגיחתה היא באונס, שעל ידי נגיחת האם היא מוכרחת ליגח, והרי בב"ק דף מ': אמרו דשור האצטדיון שנגח כשר למזבח כיון שהוא אנוס ליגח, ומדוע יגרע עובר שנגח

השלמות והוספות

בין על מה שכתבו התוס' דזה אמור אפילו למ"ד עובר לאו ירך אמו, דעל זה ודאי יש לתמוה מדוע יופסל העובר למזבח, הרי נגח באונס גמור. אכן הוא תמה בזה אפילו למ"ד עובר ירך אמו הוא, שהרי אפילו אם נחשב ירך אמו, מכל מקום ירך אמו זה שנגח היתה נגיחה באונס. כי בשלמא על כל אבר ואבר מן הבהמה שאנו פוסלים אותם אין לומר דכל אבר ממנה אנוס הוא, כי אין אנו פוסלים את האברים שלה אלא את הבהמה כולה בכללות, והבהמה הלא עשתה ברצון. אבל לפסול את העובר בפרט, מפני שאומרים שהעובר נחשב כאחד מאבריה, מדוע לא נאמר דעם כל זה כיון שאנו דנין על אבר זה בפני עצמו יבא כשר למזבח מפני שאבר זה הוא אנוס.

א] בשו"ת מהרש"ם ח"ז סי' קע"ד (ד"ה ומה) נשאל קושיא זו מבעל חלקת יואב, ועונה לו שהיא קושיא קשה ככרזל. אכן כתב ליישב דברי התוס' על פי מה שכתב בפירוש המשנה להרמב"ם בפרק ד' דבבא קמא דהטעם דשור האצטדיון אינו חייב מיתה הוא לפי שאינה נגיחה שהיא באה מטבע השור, וא"כ זה דוקא בשור האצטדיון שעושין לו סיבה חיצונית המאנס אותו ליגח, אבל בפרה מעוברת שנגחה הטבע היא שהכעס והזיהרא של האם שולט גם בולד, וכיון שהוא נגיחה בטבע, נחשב גם העובר לנוגח.

ב] אכן בקובץ ביאורים שם מקשה קושיא זו מדוע לא יחשב הולד כנגח באונס

ואע"ג שהם נחשבים כשני גופים, מכל מקום יד האם כיד העובר לייחס כל הפעולות של האם גם בעד העובר.

ובזה הוא מיישב מה שמקשים על דברי התוס' מדוע יאסר ולד הנוגעת למ"ד עובר לאו ירך אמו, הרי שור האצטדיון אינו נאסר למזבח כיון שנגח באונס, והרי אם עובר לאו ירך אמו נחשב שהעובר עצמו נגח, מכל מקום הרי נגח באונס. אכן לפי האמור מתיישב היטיב, דכיון דיד האם הוא כיד העובר לייחס פעולות האם כלפי העובר, מפני שחיות אחד לשניהם, ממילא דגם לגבי הכוונה והרצון לנגח נחשב שהעובר נגח ברצון ובכוונה, כי הכוונה והרצון הוא מכח החיוני של הבהמה, וכיון דכח אחד לאם ולעובר, נחשב שהעובר נגח בכוונה.

- ב -

פרה אדומה אינה נפסלת על ידי עליית עול על האם

עליה עול שאין אומרים שגם על הולד עלה עול, והוא, על פי מה שמבאר דמה שולד הנרבעת אסורה היינו שפעולת האיסור שנעשה באם ונאסרה על ידי פעולה זו, דבר זה מתפשט גם על הולד, וא"כ בשלמא ולד הנרבעת נאסר בגרמת האיסור שנעשה באם, אבל אם עלה עול על האם, אין להחשיב כאילו עלה עול על הולד, כי עליית עול אינה שום פעולת איסור שנעשה באם שיפסול את הולד, ולא אמרו אלא שהעובר נטפל אל האם שגם הוא יאסר ע"י פעולת איסור שנעשה באם, אבל לא אמרו שהאם תהא טפילה אל העובר לומר שעליית העול שנעשה באם יחשב כאילו עלה עול על העובר.

והנה בשו"ת רבי עקיבא איגר מהדו"ק סי' קע"ב מקשה דלפי מה שאומר רבא דבהמה שנרבעת וולדה פסול למזבח משום דהיא וולדה נרבעה, אם כן האין רשאי אדם לבא על אשתו כשהיא מעוברת, הרי אם העובר הוא בת נמצא דבמה שבא על אשתו היא וולדה נבעלו ויחשב כמו שבא על בתו. ואע"ג דבפחותה מבת ג' לאו ביאה היא, מכל מקום יהא בזה איסור דרבנן, כמו בביאת קטן פחות מבן ט' שאסורה מדרבנן. ד

אמנם בבית אהרן בב"ק דף מ"ז (ד"ה והנה) כתב דיש לתמוה על עיקר קושייתו, כי מה שאמרו לגבי ולד הנרבעת שאסור למזבח מפני שהיא וולדה נרבעה, אין הכוונה שנחשב באמת כאילו האם נרבעת וגם הולד נרבעת ולכן נאסר הולד, אלא הכוונה היא שכשהאם נרבעת ונאסרה לגבוה, נתפשט האיסור של האם גם על הולד, כי גם הולד היה בכלל הרביעה של האם לגבי שהאיסור שחל על האם יחול גם על העובר, כיון שהעובר יונק ומקבל חיותו מן האם, אבל אין זה מפני שנחשב כאילו היתה רביעה נפרדת על האם ורביעה נפרדת על הולד, ואם כן אין לדמות כלל לומר דמי שבא על אשתו מעוברת יחשב כבא על בתו. וכעין זה כתב בתפארת ישראל בתמורה שם (הנ"ל).

ד"ידו כידה' הרי זה אמור גם בשתי גופים, כמו שאמרו בקידושין דף מ"ד: דנערה מקבלת קידושין לעצמה משום שהיא נחשבת כיד אביה, וכן מה שאמרו בב"מ דף י': לגבי קנין חצר שאדם זוכה על ידי חצרו משום דחצירו כידו, וכל שכן בעובר שאפילו אם עובר לאו ירך אמו, מכל מקום כיון שחיות של האם והעובר אחד הוא, לכן פעולות של האם מתייחסות גם בעד העובר מדין ידה כידו, וקבלת השטר שחרור שקבלה האם, נחשב קבלת שטר שחרור גם בעד העובר.

ובזה הוא מבאר מה שכתבו התוס' דמה שולד הנוגעת והנרבעת אסורה הוא אפילו למ"ד עובר לאו ירך אמו, דכוונתם הוא דכיון דפעולת הנגיחה והרביעה בא מכח החיוני שבבהמה, מאחר שחיות האם והעובר חיות אחד הוא שמשותף לשניהם, לפיכך כל הנעשה באם נחשב כאילו נעשה בעובר,

עליית עול על האם אינו פוסל הולד כי אם לא כן אין לנו פרה כשרה / מה שולד הנוגעת פסולה הוא משום שהפסול שעל האם מתפשט על הולד / מדוע אין איסור לבא על אשתו כשהיא מעוברת ואין בזה משום בא על בתו

- תוספות, תפארת ישראל, רבי עקיבא איגר, בית אהרן -

ב. כפי האמור בגמ' לרבי אליעזר שחושש לרביעה אין להכשיר פרה אלא אם היו משמרים אותה משעה שנולדה שלא נרבעה, ולא עוד אלא דמאחר שאם נרבעה האם נאסר גם הולד, כי היא וולדה נרבעה, אין להכשיר פרה אלא אם היו משמרים את האם שלא נרבעה משעת יצירת הולד, כי אם נרבעה משעת יצירת הולד, נפסל גם הולד. ג

והנה בתוס' (ד"ה וניחוש) מקשים דלפי סברא זו דאם נרבעה האם נפסל גם הולד משום שהיא וולדה נרבעה, אם כן גם לגבי מה שפרה נפסלת בעליית עול נאמר שאם עלה עול על האם נפסל גם הולד משום דהיא ואמה נשאו עול. וכתבו דלגבי עליית עול אין לומר שפרה נפסלת במה שעלה עול על אמה, דאם כן לא תמצא בעולם פרה כשרה, שהרי כל פרה עלה עול על אמה של פרה, שהרי פרה שעלה עליה זכר נפסלת לפרה אדומה, כי זה נחשב שעלה עליה עול, כדאי' בפרק ב' דפרה משנה ד'.

והיינו דהתוס' כתבו בתורת הכרח דעל כרחך אין לפסול פרה אדומה במה שעלה עול על אמה לומר דהיא ואמה נשאו עול, דאם כן לא תמצא פרה שלא עלה עליה עול, שהרי נולדה על ידי שעלה עליה זכר. אמנם התוס' אינם מבארים טעם הדבר מדוע באמת כשעלה עול על אמה אין אומרים שתחשב שהיא ואמה נשאו עול.

אכן בתפארת ישראל בפרק ו' דתמורה משנה ה' מבאר גם מצד הסברא ההבדל בין ולד הנרבעת שאומרים היא וולדה נרבעה ובין ולד פרה שעלה

השלמות והוספות

על החזקה דכשנולדה הפרה מיד היה מוחזק שלא נרבעה ושוולדות שלה יהיו כשרות לפרה, וא"כ כלפי הספק שיש על האם אולי נרבעה משעה שנוצרה, הרי יש להעמידה בחזקת כשרות דכשם שמתחילה היתה מוחזקת שוולדות שלה כשרה לפרה, גם עכשיו נעמידה על חזקה זו שלא נרבעה ועדיין ולדות שלה כשר לפרה. וכתב דזה תלוי במה שדנו הפוסקים אם חזקת האם מהני לבת.

ד' והנה הגרעק"א שם מיישב דמה שאסרו מדרבנן ביאה פחות מבת ג' הוא משום השחתת זרע, ובזה לא שייך שיאסרו חכמים משום השחתת זרע.

אמנם בבית אהרן בב"ק דף מ"ז (ד"ה והנה) מתקשה בתירוץ זה, שהרי לפי קושייתו של הגרעק"א שיהא בזה משום ערוה דבא על בתו, נהי דיש ליישב דכיון שהוא פחותה מבת ג' אין בזה איסור תורה, מכל מקום עדיין תקשה קושיא זו לגבי בן נח, שהרי בן נח מוזחר על העריות, וכיון שלא נתנו שעורין לבני נח, אין אצל בני נח שיעור של ט' שנה ושל ג' שנה, כמו שכתב במנחת חינוך מצוה ק"צ (אות ח'), וא"כ עדיין תקשה האין רשאי בן נח לבא על אשתו הרי בזה הוא בא על בתו.

ב